

Izhaja
dvakrat na
mesec 1. in 15. dne
na celi poli.

ZORA

Po pošti
celo leto 4 gl.,
pol leta 2 gl.
Za dijake in učitelje
celo leto
2 gl. 50 kr.

Časopis

za zabavo, znanost in umetnost.

Štev. 13.

V Mariboru, 1. julija 1872.

Tečaj I.

Zabavni del.

Blaga osvéta.

(Povest.)

Spisal A. Ložan.

(Konec.)

VI.

Zadnje sadje spravlja kmetovalec, in vozi z njiv najkasnejši poljski sad. Zimska žita so že vsejana, le malo kje cvete kaka cvetka, pa še ta tako tóžno, ko bi zdihovala po svojih sestricah, ki jih je že strupena slana umorila ali ko bi se bala ledene zime, ki se približuje vsak dan z gora doli v dolino. Ptičje petje, ki se je pred malo meseci tako veselo razlegovalo, ko bi godili ženitvanjski raj, je zdaj ali utihnilo ali pa se spremenilo v mile žalostinke, kakor da bi tógovale drobne ptičice po sestricah, ki so jih zapustile in odletele daleč tje v gorkejšo dežele afrikanske. Vse je nekako tiho in klaverno. Točno vstaje solnce izza gorá, ko bi se sramovalo gledati zemlje, oropane vsega kinča in popoldne hiti zopet brzo, da se skrije in vtopi v sinjem morji.

Akoravno se vsa narava nekako mračno drži, zdi se vendar vse živejše, vse veselejše in lepše srečnemu Matteu. Vele glavice evetic se mu zde, ko da bi bile črez noč razcvetele in prvič vdihnile v se hlad pomladanske rose, žalostno čivkanje vrabcev mu veliko veselejše v ušesu doni, kot pretečeno pomlad jutranja pesem škrjančeva, ki se hitro v krogih vzdiguje v višave, vsegamogočnemu stvarniku slavo pevaje. Gola drevesa, prazni travniki, bleda luna in mrgoleče zvezdice, žarno solnce, vse kar je na zemlji in nad zemljo — misli, da ga pozdravlja, se smeje, in da ž njim

občuti vse rajske sladkosti. Minoli so zanj dnevi tógovanja, začela se doba radosti. Devico, ki jo ljubi, po kateri je tolikrat zdihoval in vroče solze prelival v nočni tihoti, ko je spalo vse okolo njega, in se le tožčega slavca mili glasovi razlegali, to devico vidi vsaki dan, o katerej je prej sanjal sladke sanje, a z nočjo je zginila njena podoba, in mesto da bi jej okolo vratú ovil roko, objel ga je beli dan. Srečni mladenič, več niso prazne sanje, ni le njena podoba, ona sama je tu, spava pod tisto streho, diha tisti zrak ko ti! Želiš si mar več sreč?

Ah, njeno srce pa je za-te mrzlo, v njem si je drugi ustanovil prestol, močnejši, ko ga ima naj mogočnejši kralj sveta. Neobčutljiva je zate, kakor za hudega gospoda zatiran sôženj, ki jedva čaka priložnosti, da bi v prah vrgel sponse, in zavetja našel pod plaščem svobode, neobčutljiva, akoravno bi že lahko iz tisoč znamenj spoznala, kako srčno jo ljubiš. Kadar se srečajo oči, ne zarudi, ampak mrzlo in z nevoljo jih umakne, ko bi zagledala gada, ako bi se imela srečati samá v vrtu, gre daleč na okrog, da se ga ogne. Z nevoljo gleda Alfredo to igro, ki se mora žalostno končati, ako se ne spremeni. Mnogokrat jo opominja Alfredo, naj ne bo tako boječa, naj se privadi mlademu gospodu, saj je dober mladeneč, ponižna Minka mu pa vselej s spoštovanjem odgovori: „Vem čestiti gospod, kaj je moja dolžnost in kaj je prav, a na njega se privaditi ne morem“.

VII.

Zima je že, a Minkâ še ni nič spremenjena. Matteo in Alfredo imata nekake skrivne pogovore. Zaupljivo si mnogokrat pripovedujeta, kadar sta

sama, kadar pa začujeta, da se bliža še tretji, omolkneti in poslušata, znamenje, da niso vsakdanje reči, o katerih se pomenkovata. Posvetujeta se, preudarjata, premišlujeta. Vedno sta sama, naj raji v sobi. Njujno lice nosi na sebi neko skrivnost, oko pazljivo gleda vsako reč. Oba sta vtopljena v globoke misli, malo govorita z ljudmi, in še to je suho in prazno.

„Ljubi sin, reče nekega dne oče Matteu, moje moči so opešale, in več nisem v stani na vse paziti. Preskrbeti te moram še z ženko, prej ko umrjem, da te vidim srečnega. V Šneperk pojdem, tam cvete devica, solnce naših krajev, ta boče tvoja soprôga. Veseli se, sin!“ Z ostrejšim mečem ne bi mogel predreti njegovega sreča, ko so te besede očetove. Kaj početi? Kmalu bo nevesta tu, on ljubi le Minko, a ona njega ne. Hitro pove Alfredu, svojemu posvetovalcu v vseh rečeh, kaj mu je povedal oče. Ta maje z glavo, to slišavši, in sam pri sebi pravi: čudno se pleče, čudno, ubogi mladenič, izgubljen si, nikdar ne dosežeš svojega namena. Zdaj si iskrenejše kujeta svoje naklepe.

Zima mine, vesela pomlad zopet prispe, vse oživi, vse se veseli, celo Matteu se obraz nekako čudno spremeni, in ves je nekako oživel. Razjasnuje se njegovo obličje, kakor nebo, kadar neha deževati in le posamezni oblaki, ki jih drvi burja, zakrivajo še zemlji ljubljeno solnce; tako tudi njegovo lice ni prav jasno, še ga neka megla pokriva, njegovo srce pa živješe bije, kakor detetu, ki se veseli na velik praznik, saj tudi njega še čaka dan, ki mu odloči osodo, da, — velik prazniški dan.

Oče se odpelje v grad, kjer biva nevesta njegovega sina.

Kaj ne premore ljubljene prijatelja beseda! Žalostnega oživi; srce predrugači.

Bilo je tretji dan po odhodu oskrbnikovem. Nočna kraljica se pripelje in razliva žarke svitlih biserjev po tih zemlji, milijoni krasnih devic jo spremljajo, ki migljajo ljubeznivo z očesci v zrealu vodâ, in se radujejo nad svojo sestrico — zemljo, ki je ravnokar slekla belo krilo in ga zamenjala z zelenim. Minka, Alfredo in Matteo so denes na vrtu, kar se ni zgodilo še nikdar. Na klopi sedi Matteo, Alfredo in Minka sta v družem koncu vrta. Pazljivo jima sledi mladeničevo oko, kamor koli se obrneta, kakor bi hotel na obrazu brati, kaj se v njih srcu godi. Dolgo čaka, vendar pričaka, da se vrneta. Alfredo reče: „Storjeno“. Matteo vstane, prime jo za roko in jo poljubi. „Še denes“! ji reče, kako bi si želel več sreče,

ko njo objeti, po kateri je hrepenel tako dolgo noč in dan. Sramežljivo pobesi Minka oči in zarudi.

Molče gredo potem vsi trije v grad, vsak premišljuje svojo osodo, potem pa v kapelo, ki je v gradu. Velika ni, ni na zidu mnogo podob, in samo en altar, na njem gori dvoje sveč, na visokih svečnikih. Stopi k oltaru stari sivolasi grajski duhoven oče Bernard. Matteo in Alfredo sta ga že o vsem podučila, in prosila, naj, ker ima od višje cerkvene oblasti župniško jurisdikcijo črez prebivalce gradu, in ker cerkvene postave dovoljujejo ženina polnoletnega, ako znane in zanesljive priče s prisego potrdijo, da ni nobenega zadržka, brez trikratnega oklica poročevati, — potrdi in blagoslovi med Matteom in Minko sklenjeno zakonsko zavezo. Mati nevestina in njeni stric Balant, ki je po smrti svojega brata izvrševal očetovske pravice, sta tudi v poroko privoljila, in tako je tudi čestivredni starec prepričan zveste ljubezni obojih po obredih sv. cerkve združil roke poročencev v nerazvezljivo zakonsko zavezo. Alfredo, strijc Balant, in grajski lovec, zvest prijatelj mladega gospoda, so bili edine priče tega svetega dejanja.

Kupo razkošja pije srečni Matteo v naročji ljubljene žene. Kako radostno jej gleda v bistre oči, s srčnim smehljanjem jo gladi po bradi in rudečem lici, veselja pijan jej popravlja obleko okoli nežnih prsi in jej nasadi rožo, igraje se z dolgimi kitami črnih vlas, v njenem naročji vživa nebesa, ne misli, kaj se bliža, saj ljubitelj ne misli na prihodnost, kadar je pri ljubimki, vtopljen je le v sladko sedanost. Kdo bo v raji mislil na pekel? Ž njim se raduje Alfredo, ko ga vidi srečnejšega, nego je on bil. Vse to je njegovo delo, in vesel je, da se je tako dobro izšlo. Koga ne bi veselilo, da je osrečil človeka?

VIII.

Matteov oče se vrne domu. „Veseli se, sin, dobil boš ženico, da jej ni para nikjer. Kmalu pride sama semkaj, in če jo tudi še nikjer nisi videl, moral jo boš ljubiti, tako je ljubeznjiva. Opisoval bi ti jo, pa čemu? Saj besede bi naslikale podobo, originalu le malo podobno, povem ti le, da angelj nè bi mogel biti lepši v človeški podobi, kakor ona.“

Tako govori oče Matteo, ki stoji v skrbeh, kako bi se ognil prihodnje nevihte, in obraz je zrealo vsega, kar čuti. To kmalu zapazi oče in pravi:

„Dozdeva se mi pa, da se ne veseliš nad tem, kar sem ti povedal. Zakaj gledaš tako v tla, zapazil sem zdihljaje, ki so prišli iz tvojih

prsi, zakaj si tako prebleden? skoraj ti zastaja beseda. Povej mi sin, zakaj vse to, zakaj se ne veseliš z očetom, misli si, v enem tednu že je tukaj. Jeli ti je mar ta čas predolg, kmalu bode minol, kmalu bode tu veseli dan.“

„En teden še, izdihne globoko Matteo, en teden, — potem pride dan, oj Minka, naj huji dan, o katerem ne vem kako se bode sklenil.“

„Predobrotljivi ste, ljubi oče zame, reče s prijaznim obrazom, lepo se vam zahvaljujem za vašo ljubezen, prizadeval si bom, da vam jo povrnem.“

„Prav, ljubi sin, prav, kdor spoštuje starše in izpolnjuje njihovo voljo, temu bo dobro na zemlji. Dobro zapomni, sin, čez en teden.“

„Prav, že vem, odgovori Matteo iz sobe gredoč.“

Dozdaj mu ni bilo mar, še mislil ni na to, užival je neskalsene sladosti kupo pri Minki.

Delaven je bil pa ta čas Alfredov duh. Ko hitro izve, po kaj se je napotil Matteov oče, jame kovati naklepe, da bi izvodil Mattea iz teh zadreg.

V sobi sedi učenik vtopljen v branje, ko pride Matteo, ves preplašen, ko bi se bila zgodila kaka nesreča:

„Kaj vam je?“ ga vpraša Alfredo, ki še ne ve, da je prišel oskrbnik nazaj, saj ko bi bil to vedel, ne bi mu bilo treba vprašati.

„Oče so prišli, reče Matteo, ki ne ve, kaj mu je početi, in — —

„In kaj so povedali?“ ga vpraša s smehljanjem Alfredo, ki pozna vihrajoči značaj mladeničev.

„Povedali so, da pride v enem tednu gospodična iz Šneperka“, dé Matteo, in stermi v svojega svetovalca, ko bi ga z očmi prosil, naj mu pove, kako naj si pomaga.

„Toliko bolje, da pride tako hitro, se bo še prej videlo, pri čem da smo“, odgovori hitro Alfredo.

„Toliko bolje?“ Zakaj? Povejte mi, kako si morem pomagati v tem kratkem času.

„Niste vedeli, da so se oče odpeljali, in po kaj?“

„Ah vedel sem, a pri dogodkih zadnjih dni sem pozabil na vse.“

„Čez en teden pride, pomagajte si, kakor znate in veste“, reče smeja se učitelj.

„Vi zame nemate sveta?“ vpraša mladenič. Alfredo pomaje z ramama. „Ga nimate, torej je vse izgubljeno! Kam hočem reva? Očetu povedati? Oj Bog me varuj! Bežati? Kam? Dežela mi je neznana, znancev nimam nikjer, pa kam bi hotel bežati, ko bi jih tudi imel, da me ne bi zasledili

očetovi služabniki? Kamor se ozrem ne vidim rešitve. Alfredo! prosim Vas, pomagajte!“

Kakor ga ne bi slišal, ne da mu odgovora, dalje premišljuje o važnih rečeh, čelo ima nagrbančeno, oči na pol zaprte.

„Spravil sem skupaj sladki sad, a zdaj, ko bi ga imel uživati, pride vihar in ga raznese! Alfredo prosim Vas svetujte!“

Razvedri se čelo učitelji, oči se zasvitlê in bistro pogleda mladeniča.

„Kako si boste pomagali?“ ga vpraša.

„Ne znam si, dajte mi sveta vi! Oj dajte, ako ne, gorje mi.“

„Mislim, da bi napravili najbolje tako: Vi ne poveste očetu nič o teh rečeh, sprositi si uro, da boste govorili sami, zapomnite, sami z gospodično, tej poveste, kadar vam je že dala besedo, da ne pove nobenemu, kar jej razodenete. Poveste jej potem vaše zadeve, jo prosite, naj ne sili k zakonu, saj ni mogoče, naj stori, ko bi se vas branila. Tako se bo sešlo, da bo prav. Vaš oče peša z vsakim dnevom, in kadar zapre oči potem — potem se pokažete gospodarja.“

Ta naklep je skoval Alfredo, Matteo pa živi še vedno v tihem zakonstvu in daje tolažbo Minki, da se bo kmalu spremenilo, da z očetovo smrtjo, ki ne bo več dolgo čakala, se začne njih radovanje.

Kmalu pride odločeni dan. Kočija pridrdra in se vstavi pred gradom krasnega pomladanskega jutra, iz nje stopi gospá in njena hči, Matteova nevesta, obe bogato oblečeni. Vsi služabniki pripravljeni čakajo na povelja, celo Matteo je prišel z očetom, da bi sprejel nevesto, ki mu jo je oče pripravil. Res je lepa, kakor je slišal, nežnega obličja, kože bele ko sneg, a Minka jo v lepoti preseže, manjka je one ljubeznjivosti, katera Minko tako krasoti. Šibka rast se pozna v dražih obličjih. Mati njena še ni stara, ravno take modre oči, postave ravno tolike, podobna je hčeri v vseh rečeh tako, da ne bi bila v stanu tajiti, da je njena mati. Gostoljubno ste sprejete v gradu. Na drugi dan že si Matteo izprosi uro, da bode govoril z nevesto.

V ne ravno veliki sobi ga pričakuje gospodična Pavla, tako se zove nevesta; s težkim srcem sloni pri mizi na oknu, dolgo se zamuja ura, vendar pride. Praznično oblečen vstopi Matteo in jo pozdravi, ona zarudi. Matteo pa tako govori: „Čestita gospodična, važne reči me pripeljejo k vam, da Vam razodenem, kar še nisem povedal živi duši, a zanesem se na vašo velikodušnost, povedal vam bom skrivnost. Mi hočete obljubiti,

da ne poveste nikomur, kar imate slišati od mene?“
 „Pri sveti ljubezni do vas, ki je napolnila moje srce, nobenemu ne zinem črke o tem, kar mi poveste, odgovori gospodična. „Vsedite se, dragi gospod, in govorite“.

Matteo se vsede in tako nadaljuje: „Čestita gospodična!“

„Čestita?“ mu pade v govor Pavla. „Čestita?“

A Matteo nadaljuje, ko ne bi slišal. „Čestita gospodična, najina zveza je razdrta.“

„Razdrta!“ vsklikne gospodična in ga ostro pogleda.

„Da, razdrta, ponavlja Matteo, kajti jaz sem — že — — poročen.“

„Kaj — že — poročen? zaupije Pavla in divje pogleda, a kmalu ji zakrijejo trepalnice temno modro oko, solza potok pogasi švigajoči plamen očesa, z obema rokama zakrije obraz.“

„O Matteo, Matteo! kaj ste storili z menoj, grdo ste me goljufali, neusmiljeno me mučite. Jeli je resnica, kar ste govorili?“

„Da, da resnica je, resnica, odgovori Matteo, več nisem v stanu pomagati“, pogled, ki je bil do zdaj vprt v njo, srmožljivo pobesi.

„O grdi, brezvestni oče, zakaj me je s takim upanjem tako goljufal! Rekel mi je, da težko čakate najine poroke, kako srčno me želite videti. Oj lažnjivi oče, popravi zdaj, kar si storil, ako ti je mogoče, oj goljufano srce, ki si tako želelo v ta kraj! Kaj si dobilo? rano, a zdravila ne.“ Vstane in hoče oditi, a Matteo jo prime za roko.

„Ne, čestita gospodična, mene prekolnite, ne očeta, oče je nedolžen. Oče ne ve nič o tem, jaz sem kriv vsega.“

„Oče ne ve o vašem zakonstvu?“ ga vpraša Pavla.

„Nič ne ve.“

„Menite, da boste to pred njim skrili? Ni mogoče, to mora priti na dan.“

„Le vi mu ne povejte, le nekaj dni še ne, potem razodenem vse sam“, jo Matteo prosi.

„A kaj hočem reči materi, kaj vašemu očetu? to se mora izvediti.“

„Recite, da me nečete v zakon.“

„Se mi bode verjelo? Lažnica bi bila v očeh svoje matere. Denes sem ji že povedala, kaka moč me vleče do vas. Kako s težkim srcem sem pričakovala te ure! Kako dolge so bile noči, kako počasi se je pomikovalo solnce za gore! Kaj reče na to mati?“

„Recite, da ste se goljufali, da so bile prazne sanje, vse upanje v domačem gradu. Da ste si vse drugače mislili, kakor ste naši.“

„Da, lepe a prazne sanje so bile, goljufala sem se, grdo goljufala“, reče gospodična, potok solza se jej zopet vlije po lici, in hitrega koraka gre iz sobe. Matteo osupnen gleda za njo, ne ve, kaj mu je storiti. Hoče iti k očetu in tam vse razodeti. A spomni se njene prisege. V zupanji na to zapusti sobo in čaka težkega srca svoje osode, Minko pa tolaži, da bode vse dobro izišlo.

Zakaj pa je Alfredo tako sam v sebe zamišljen? Kadar je sam, večkrat premišluje, ne sliši, kadar ga kdo kliče, ne vidi, kar gleda. Dopršil je svojo nalogo, ki si jo je postavil sam, osrečil je svojega učenca in prijatla, a ne brez skrbi; bliža se ura, ko pride vse na dan.

Mati in oče sta se bila že pogodila. Mati pokliče nevesto in jo vpraša, kako jej dopada Matteo, kako grad in drugo vse, a ne dobi odgovora.

„Kaj ti je, ljuba hči, da ne odgovoriš materi, ko drugikrat. Vidim, da so se tvoje oči umivale v solzah, da ti ni sladki sen zatisnil trepalnic, da je temna noč tlačila tvoji očesci. Povej mi, ljubljeno dete, kaj te muči tukaj, kjer te čaka zakonska radost, kjer si pri svojem ljubimcu, saj v njegovem poljubljaji moraš vtopiti vsako žalost, kje, ljubo jagnje, boš veselo, če ne v naročji zalega Mattea?“

„Ah, povesod, ljuba mati, le tukaj ne“, reče hči in milo obrne v njo modro oko, ki je dozdej vedno bilo vprto v tla, in težko nazaj porivalo solzé, ki so se hotele vliči po bledem lici.

„Zakaj ne tukaj? vpraša mati, ti me prestrašiš“.

„Oj ljuba mati, srečna bi bila, ko ne bi nikdar bila videla tega zidovja in zalega Mattea. Grdo se je goljufalo revno srce, menilo je, da greje v sebi nebeškega angelja, a zdaj je spoznalo, oj, da ne bi bilo nikdar, zdaj je spoznalo, da je gojilo strupeno kačo“. Solzen obraz zakrije z rokama.

„Ne govori mi v ugankah, miljeno dete, reče mati, ne skrivaj obraza, ne prelivaj grenkih solzá, saj se vsemu lahko pomaga. Potolaži se in govori umljivo.“

„Povedala bi vse, a jezik mi veže prisega“.

„Prisega! vsklikne mati, kam peklenške moči ste še gnale svoje zvižace? Torej bo moje dete v srcu nosilo strup in hiralo, in nikdo ne bode vedel zakaj, in našlo prezgodni grob? Ne, hči, meni vse povej, jaz sem tvoja mati, jaz ti ukažem, in zapoved božja ti veli ubogati. Jaz bom dajala odgovor, ako bode treba“.

„Vašo zapoved, ljuba mati moram izpolniti. Matteo, moj ljubimec, moj ženin — je mož, je zaročen —“.

„Matteo zaročen? zavpije mati. Ni mogoče! Ti se motiš, to ni resnica, ni mogoče! Sama moram govoriti z očetom, on mora vedeti o tem“.

„Ne ljuba mati, oče nič ne vé — zgodilo se je to v tistih dneh, ko je bil pri nas, zgodilo se je skrivaj.“

„Oče ne vé o zakonu svojega sina? in kakega stanu je ta ženska, ki je Matteova nevesta? Ne veš? Menim da je tukaj v službi“.

„O Matteo, Matteo, tako si se spozabil in prostovoljno si šel s krasne visokosti v mlako“.

„Ljuba hči, pusti iz misli brezvestnega, brez značajnega, nesramneža, izbij si ga iz glave, srce naj ne ve nič o njem, saj ni vreden ta sladkač, da bi kraljeval v kraljestvu nedolžnosti. — V naročji svoje nesramnice naj pije kupo razkošja. — Še denes se odpravive domu — saj besede od naji ni vreden niti sin niti oče, ki je prišel naji izpeljati od doma, on je moral vedeti o tem, ako je oče! Jabelko ne pade daleč od drevesa“.

„Pošlji slugo, naj reče vozniku, da mora biti ob 6. uri vse pripravljeno —“.

Hotela se je odpeljati brez Matteovega vedenja. — A pripeti se, da pride oče v sobo ravno ko ste končali pogovor hčerka in mati.

„Kdaj bode poroka“, reče smehljaje se med tem v sobo vstopivši oče, „kdaj dan, ko vidim svojega sina moža, in na njegovi strani krasno, z vsemu čednostimi ženstva obdano devico?“

„Kaj? Dvakrat hočete videti sina poročenega? Ste pri vas Mohamedani? Pri nas še nismo.“

„Mi Mohamedani? gospa vi me žalite! Govorite umljivejše. Moj sin je zaročen? Vas ne umem!“

„No, kaj se mu še čudno zdi, nevesto ima v hiši, pa jo hodi drugam iskat?“

„Jaz nevesto v hiši? Jaz — odkrite mi vse, tu stojim ko na žrebljih — ne razumim besedice.“

„Oj gospod! vse je prišlo na dan, mi precej odrinemo domu.“

„Moj sin zaročen, mi Mohamedani — nevesto v hiši — bog se usmili, vse povejte, ne mučite me —“.

„Se ve da, vaš sin je zaročen z vašim poslom, radujte se; nevesta tacega stanu ni vsak dan pri rokah. — Krepka žena — krepk zarod.“

„Oj Matteo, Matteo, ljubi sin! Ti si razklal srce sivega očeta. — Spodmaknil si mu palico, da pade v jamo, prej ko mu treba. Ta zakon bi bil pristavil deset let mojemu življenji,

zdaj šteje minute, dokler mrtvaški zvon zapoje staremu očetu, ki je opešal pod bremenom, ki mu ga je naložil lastni, edini sin. — O Matteo, Matteo, z bogom obravnavaj to, z očetom ne boš imel časa“. — Omamljen od britkosti omedli in v naročje se nasloni gospej, ki ga potem položi na stol.

Uro pozneje se odpeljejo proti domu.

Takoj se je razvedelo po gradu vse, ko bi razglasilo 12 trobent. Nobenemu ni družega na misli, ko zakon Matteov, nekteri so ga obžalovali: „ta bi bil pa že kaj boljšega lahko dobil“, drugi so se mu smijali. Po vsem gradu in kmalo tudi po okolici se razglasi ta novica.

Kaj je storiti očetu? Pustiti mora, kar je narejeno, saj družega ne more. Zadelo ga je pa tako hudo, da vsak dan bolj hira in že od prej bolehen, kmalu dospe v podzemeljsko domačijo, mati zemlja sprejme nazaj svojega sina, ki je dokončal težaven tek življenja. Matteo nastopi po očetovi smrti njegovo službo.

IX.

Približa se poletje; Minka nosi pod srcem sad ljubezni. Pozabila je že prvega ljubca, akoravno je še dolgo po njegovem odhodu nosila v prsih ostro vtisnjeno njegovo podobo, noč in dan ga imela pred očmi. — A kaj je ženska zvestoba? kje je dekle, da ne bi pustilo ljubimeca, in se poprijelo snubača? dve pismici jej je pisal Jože po odhodu. Dolgo jih je nosila v nedrjih, ni bilo dneva da se ne bi bila ozrla vanje in jih namakovala s solzami. Ko se je pa njeno srce jelo nagibati Matteu in odvrčevati od Jožeta, se je le malo kdaj še ozrla v nje, ko ga je pa čisto izpodrinil, podnetila je z njimi na ognišči. Bil je vroč poletni dan. Na nebu ni bilo oblaka, solnce je pripekalo, ko ne še kmalo tako. V velicem prahu koraka po cesti proti Cirknici mož, čegar obleka se jako loči od prebivalcev trga. Na prvi pogled se mu vidi, da je vojak. Težko bi še kdo poznal v njem Jožeta, kajti hojo je čisto izpremenil in prej goli obraz nosi zdaj brke; ves život je nekako spremenjen.

Ko zagleda zvonik, kako veselo mu jame tolči srce, veselja mu igra solza v očesu. „Pozdravljena bodi sveta zemlja, domače nebo, domače solnce! Vsi dragi logi in bregovi domačega kraja! Koliko prijetnejše veje tukaj veter, ko drugod, koliko slajše pojô ptice v moji domačiji! Vse je krasnejše, vse prijaznejše pozdravlja trudnega potnika“. Tako govori, ko se mu odpre razgled črez domačo vas in hitreje se mu preliva kri po žilah. Vedno bližje pride k hišam. „Oj

tudi letos gnezdi drobna lastavica pod kapom očetove hiše, drevesa še ravno tako, kakor prej, nobeno se ni posušilo, nobenega ni še oče posekal. In ve hladne sence bodite mi stokrat pozdravljene“. Že je v domačem vrtu, zdaj, zdaj bo vstopil v domačo hišo. Oče pogleda skozi okno, vidi ga, spozna ga, svojega Jožeta. Naproti mu prihiti, objemat svojega sina. Ko vstopi v hišo, vpraša po materi. „Oj nje ni več, z bridkim glasom reče Šimen, jo je že pobrala bela smrt. Skrb za te jo je spravila pod zemljo. Od kar si ti odšel, je vedno bolehal“. Očetove in sinove solze se zlivajo skupaj.

„In Minka“? vpraša Jože, je še zvesta? govorite odkrito, oče, vas prosim“.

„Minka, Minka, to je ptica“. —

„Kaj Minka, ni moja več?“

„Nikdar več ne, Jože!“ pravi Šimen in bridko pogleda v sina, ki se trese ko šiba.

„Precej grem tje! zagrmi Jože, to moram maščevati“.

„Kam! ostani! saj ni doma!“ z osornim glasom reče oče, ko sliši besedo „maščevati“.

„Kje pa je? Oj, oče! vse povejte, kdo mi jo je prevzel?“

„Obširno ti ne bom pripovedoval, ker po pravici ti rečem, da tudi mene to v srce zbada, zgodilo se je tako: Nekaj tednov po tvojem odhodu šla je Minka v službo v grad. Tako pa je vse napeljal oskrbnikov sin, kajti bil je neizrečeno zaljubljen v njo.“

„No, to se mi ne zdi čudno, pravi Jože, in zatre svojo jezo. Kaj je bilo potem?“

„Kaj? poročil se je z njo.“

„Poročil se je? Torej žena! O nezveste kače, ve ženske, kdor pride prej, pri njih prej melje! Zdaj bi naji čakale vesele ure, ženitvanjski raj, tako mi pa le jeza in osveta tare srce. Da, maščevati se hočem, maščevati še denes“, da Jože, oko se mu zasveti — čeljusti vtisne, in se misli odpraviti.

„Stoj sin! ukaže oče. Kam te bo še gnala tvoja zatelebanost? Izbij si iz glave nesramnico. Povej mi vendar, kako si ti je godilo, kar si bil iz doma!“

„Oj oče, pravi Jože, kako mi je pri sre. Ko bi bil vedel, da tak najdem svoj dom, nikdar več se ne bi bil vrnil“. Sediva malo pod drevo!

Na travo v senci košate jablane se vsedeta in Jože jame pripovedovati: Gori na Nemško smo šli. Pa saj veste kako je. Tolkli smo se, da je tekla kri v potokih, strah me je, če se zmislím. V bitvi pri Magdeburgu pod generalom Tillyem

sem bil ranjen, spravili so me v bolnišnico, ko sem pa ozdravel, poslali so me domu.“ Zdaj o molči.

„Oh oče, kje so mati, k njim me žene, moram iti k njim“. „Prav moj sin, prav tako, da obiščeš mater in moli za njo“.

Jože vstane in gre. „Počakal te bom tukaj v senci, da se še kaj pomeniva, ko prideš nazaj“, mu pravi Šimen.

Zavije proti cerkvi in kmalo stoji na grobu ranjce. Lesen križ z napisom mu naznani kraj njenega počitka.

„Oj mati, mati, kje ste vi! Poklekne in pobožno moli. Dolgo moli. Ko vstane, še strmi njegovo oko v grob, ko bi hotelo pridreti do materinega srca. Prekriža se in gre s pokopališča. Ko stopi skozi vrata, povzdigne še le oko. Kaj vidi? Hiša nezvestnice ga gleda od daleč. Pri tem pogledu pozabi, kje je bil ravno kar, pozabi na vse, le ona mu je pred očmi, kako mu je prisegovala pri slovesu. Maščevanje mu napolni srce. Napoti se proti gradu, kjer stanuje Minka.“

Bilo je popoldne. Ravno zahaja rumeno solnce, ko pride skozi goščavo, skozi katero pelje bližnica do gradu. Skrbno se ozre v vrt in res vidi nekega gospoda in gospo. Da, to je tista zvesta; glejte, kako spolnuje prisego. Pa se ne sramuje solnca, ne mile lune, ne sramuje se vsakemu pogledati v oči? O Minka, Minka! Kako se ji poda gospodska obleka. Približuje se vrtu. Kako nežno vtrga rožico, ha! seveda lahkeje delo, ko z matiko tolči po suhi zemlji! Kako se razprostire na klopi v senci košatega drevja, da! res je prijetniše, ko žeti v poldanski vročini. Zopet gre naprej proti vrtu.

Glej, glej! kako se ga oklepa! S kako strastjo ga poljublja, oj nekda se je stiskala na moje prsi. Kako je ljubeznjiva, še vedno tista krasna Minka, le en madež imaš, brez tega bi bila angelj. Na maščevanje pozabi, tako ga presune, ko jo zopet vidi. Blizo plotja je že. Do nje hoče. „Minka, me poznaš?“ glasno kriči in skoči čez plot. Spozna ga in hoče bežati v grad, pa drži jo že za roko. Matteo v trepetu zavpije na pomoč, in precej je tropa slug zunaj, ki hočejo zgrabiti Jožeta. „Stojte, jim zavpije, jaz nisem ropar; pustite me govoriti“. Zdaj jim pomigne Matteo naj stopijo v stran. Jože pa začne s povzdignenim glasom: „Glejte! ta vaša gospa zdaj, bila je nekda moja; prisegla mi je zvestobo. Ko me ni bilo doma, ker sem moral prelivati kri na bojnem polji, vrgla se je v naročje svojemu Matteu, na njegovih prséh je pila in pije

kupo sladkosti. Bog ti daj srečo, ne zavidam ti je, a rečem ti, tvoje djanje je bilo brezbožno, grdo si storila z menoj: storila si me večno nesrečnega. Z Bogom!"

Zopet skoči črez plot in se zgubi v goščavi. Minke pa se polasti pri zadnjih besedah Jožetovih taka boleost, da omedli v naročji moževem.

Prestrašila se je tudi tako, da ni več popolnoma ozdravela. Še ni poteklo leto, jo ponesô pogrebci na britof sv. Miklavža in zapustila je možu edino dete, sad njujne ljubezni.

Alfredo je zapustil po smrti Matteovega očeta grad in stopil v samostan v njegovej domovini, kjer je pričakoval zadnjo ljubico, belo smrt.

Pobožno je živel v samostanu pod imenom: Fra Onufrio, in ker je tudi bil izvrsten slikar je za samostansko cerkev naslikal več lepih slik.

Jože ni se oženil, temuč je gospodaril s pomočjo svoje sestre na očetovem domu. Pogosto so ga vidili v jasnih nočeh klečečega in molečega na Minkinem grobu, dokler tudi njemu niso otožnost srea in rane, ki jih je dobil v vojski, niti življenja pretrgale. Matteo je zapustil kraj žalostnih spominov, in se podal s svojim sinkom na Laško, kjer je podedoval po svojem očetu lepo imanje. Vse svoje življenje je daroval za dobro odgojo svojega sinka. Na smrtni postelji je oporočil del svojega premoženja Minkini zlahti. Njena mati se je ne dolgo po smrti svoje hčeri tudi v večnost preselila.

Matteov in Minkin sin znan pod imenom: Giovanne Bandini, je postal slaven arhitekt, in v cerkvi, Maria del Fiore v Fiorenci občudujejo poznatelji umetnosti več njegovih plastičnih tvarin.

Oddel za znanost.

Naloga in izvirkki dušeslovja.

Ker zunanji predmeti v naši svesti misli zbujaajo, iz tega sledi, da čistega mišljenja, to je takovega, katero bi iz ničesa ali iz samega sebe postalo, nij. Ravno to je uzrok, da se celo modroslovje in torej tudi dušeslovje na iskustvu osnuje.

Naravoslovne znanosti preiskujejo zakone ali postave, po katerih prirodne moči taje ali oni prikazek stvarjajo. Ako tedaj naravoslovno izkustvo za začetek filozofije vzamemo, nam ne bode težko naloge dušeslovja opredeliti.

Poprej je vendar dobro, da znamo, kaj se pod dušeslovjem razumeva, in je li je takova znanost mogoča?

Dušeslovje je tisti del modroslovja, kateri ima za svoj predmet notranji život naše duše ali obrazovanje naše svesti. Naša svest ima se obrazovati, ali to obrazovanje mora iz nje same potечи, ker to terja prvič postavljeni začetek modroslovja, in drugič, ker druge svesti od narave ne imamo. Svest naša mora se, kakor Herbart pravi, samo seboj v nasprotnosti najti, in se objektivno istinitostjo potaknota na najvišji stopen obrazovanja povišati.

Nemogoče bi dušeslovje bilo: 1) ako nebi se nikakor postopni razvoj človeškega uma opazil, 2) ako se ne bi taj razvoj postavam podvrgaval, in 3) ako nebi človek teh postav spoznati mogel. Kdor od nas pa še nije opazil, ko je z ljubimi otroci nedolžna mladenska leta še enkrat preživel, kako se um človeški v resnici postopno razvija, da je ta razvoj postavam podvržen, in da te postave opazovanjem lahko spoznamo!

Naloga dušeslovja je trojna: 1) Ono mora duševna dejanja naše svesti iznajti; duševne pri-

kazke mora ono nabirati, in zvesto jih opisati. 2) Celi tek duševnih prikazkov mora ono tako pojemljivo opisati in na nje tako paziti, da nam lahko dokaže, po katerih zakonih se duševna dejanja stvarjajo, izginejo, in se med seboj premenjajo. 3) Iz duševnih prikazkov in njihovega zakonitega teka mora nam dušeslovje slednjič bitje naše duše v svoji pravi podobi pokazati.

Ker nas dušeslovje o tako mičnih rečeh poučava, je dalnje pitanje: s katerimi pripomočki je dušeslovje postalo, ali kateri so viri, iz kojih je tako lepa znanost potekla?

Kakor smo že gori omenili, je naravoslovno izkustvo onaj temelj, na katerem dušeslovje gradimo, in ravno zato je prvi vir dušeslovja skušnja, in to naša vlastita ali ona drugih ljudi. Naša vlastita skušnja, proteže se pa, ali na našo osobo ali na druge. Duševne prikazke in djanja spoznamo najpoprej in najleže iz opazovanja samega sebe. Kdor sam sebe dobro pozna, taj bo kmalu tudi iz govora, dejanj in iz gibanja celega telesa, kakor tudi pojedinih udov drugega prav dobro in ostro prevedel. Taj bode ga hitro spoznal, in si bode prav lahko podobo njegovega značaja naslikal. To opazovanje samega sebe bode pa le takrat pravi temelj, ako bo ono občno, to je: mi se moramo v različnem času, dobi in položnji, in vsakem duševnem stanju opazovati.

Res je, človeku nič ni bliže, kakor njegova vlastita oseba, njegov vlastiti „jaz“, ker on ni nikoli od njega ločen, on mu je neposreden in vsi občutki zunanjega sveta idejo kroz te dveri v našo svest, a vendar moramo priznati, kako nesiguren je taj vir dušeslovja. Človek je podvržen kako iz vlastite skušnje znano, boleznim, trudnosti, spanju in t. d., kar ga pri opazovanji ne môti sa-

mo, ampak mu tudi pogled v svojo notranjost zabrani. Človek nadalje pri opravljanju svojih opravil, v društvu in zabavi sam na se, to je na svojo notranjost pozabi. Drugi duševni prikazki zopet ali prekratek čas trpê, ali se prehitro premenjajo, ali so slednič tako silni, kakor na primer: strasti, da se opazovati nemo-rejo, in če bi se tudi opazovali, bi že edino tim pričejoči duševni prikazek v njegovi pravi formi môtli.

Opazovanje samega sebe je tedaj v strogem smislu nemogoče, ker ono bi našo notranjost na dvoje razdelilo na opazujočo in opazovano (beobachtende und beobachtete), kar pak nije istina. Lehko in dobro zamoremo le tiste duševne prikazke opazovati, katere mi tolikokrat, kolikor nas je volja, v svojej notranjosti probudimo.

Človek se slednjič le takrat more opazovati, kadar je zrel in duševno popolnoma razvit. Koliko duševnih prikazkov pa ima že svoj početek v detinski dobi, kadar še opazovati nemoremo!

Naša vlastita skušnja proteže se pa tudi na druge osebe, zato ravno je tudi opazovanje drugih oseb za dušeslovje od velike važnosti. To opazovanje bode nam le takrat koristno, ako mi druge osebe v takem trenutku opazujemo, kadar se ne morejo hliniti ali pretvarati, kakor postavim: pri narodnej slovenosti, v strasti in pijanosti, v veselji in žalosti. Mi moremo dalje osebe različitega naroda, stanu, spola, starosti, neizobražene, zdrave in bolne, in to telesno in duševno bolne opazovati.

Želimo duševni život v njegovi početni obliki spoznati, te moremo deco opazovati, ker deca še pretvaranja ne pozna, in nam v svoji nedolžnosti duševno djanje v svoji pravi početni formi razodeva. Imenitno še je pa opazovanje dece za tega delj, ker misli in predstave dečinske niso tako sestavljene in spletene, kakor pri odraslih, in mi tak lahko v skrito notranjost pridemo.

Opazovanje različitih narodov ne pripelja nas samo k spoznanju, da je naš notranji život pri celem človečanstvu po vsemu enak, ampak mi tudi previdimo, kako se on postopno razvija in svojim obrazovanjem na velikanski stепен popeti zamore. Tukaj spoznamo tudi duševni zaostatek človečanstva in vse okolščine, katere na njegov razvitek tako silno vplivajo.

Strast in čut v svojej razuzdanosti spoznamo med nenaobraženimi, ker oni se nadvladati ne znajo.

Da duša na telo, in ovo zopet na dušo deluje, se osvedočimo, ako opazujemo zdrave in bolne.

Ako je pa že opazovanje samega sebe s velikimi težkočami spojeno, tem težje bode še nam iz zunanjih prikazkov drugih oseb na njihov duševni život sklepati. Res je, da nam obraz, oči in drugi udi našega telesa notranjost razodevajo, ali vendar nastane pitanje, je-li smo mi tu zunanja znamenja dobro razumeli, in si nje prav razjasnovali, jeli se druge osebe pri našem opazovanju

niso pretvarale, in slednjič je-li smo mi iz prikazkov zunanjih dobro na njihov notranji duševni život zaključevali.

Dober poznalec tudi zna, kako lahko se človek pri opazovanju drugih oseb môtli, in tedaj ne bode tega vira dušeslovja precenil. On zna, da, kakor se opazovanje samega sebe samoljubjem pretvara, ravno tako tudi simpatija in antipatija do drugih oseb na nas pri njihovem opazovanju in spoznavanju vpliva. Veliki broj duševnih dejanj kakor: čutenje in hotenje se dalje ne more niti s besedami opisati, niti se svetu obrazom ali kakšnim udom razodeva, kamoli da se spozna. Vse duševne prikazke na drugih sodimo slednjič po skušnji svojega vlastitega telesa; in ravno tukaj se prav lahko dogodi, da se enaka duševna dejanja pri različnih osebah tudi različno prikazujejo.

Opisovanje in pripovedanje duševnih dejanj, katera tretje osebe lahko pri opazovanju ali samega sebe ali drugih oseb dobro vpotrebimo, in zato je tudi to za psihologa koristno.

Vsi omenjeni viri kateri, bodo iz naše skušnje, bodi iz skušnje drugih potekajo, so tedaj tako nesigurni, da edino iz njih, kakor je že Kant dobro prevedel, nikoli znanstvena psihologija postala ne bi, ker le tisti dogodki naše skušnje služe znanstvenej psihologiji za podlogo, katere mi tolikokrat, kadar nas je volja, dobro, ostro in lahko opazujemo. Čem sestavljeniji je taj ali onaj duševni prikazek, tem različneje se tudi on pri različnih osebah prikazuje. To ravno so neuklonjive težave pri skušnji in spoznanju naše notranjosti. Opazovanje samega sebe je znanosti samo v tem oziru koristno, ker ravno z njim postavljena duševna djanja lahko spoznamo. Da bi nam mogoče bilo sestavljena duševna djanja tako razstavljati, kakor naravoslovne znanosti v njihov krog padajoče prikazke razstavljajo, onda bi omenjeni viri bili temelj znanstvenej psihologiji.

Vir, na katerem se znanstveno dušeslovje osnuje, je tedaj od skušnje povsema različen, — je premišljevanje ali spekulacija.

Opazovanjem samega sebe, drugih in pripovedanjem ali opisovanjem duševnih prikazkov spoznamo našo notranjost samo v obč. Prikazke duševne omenjenimi viri dobivane moremo med seboj spajati, prispodabljati, ker te tak nespoznamo samo njihovo zakonitost, ampak mi zamoremo tudi našo notranjost prav in istinito razsoditi. Vse to dosegnemo pa premišljevanjem ali spekulacijo. Taj vir nas vendar ne uči, kakor bi zna biti kdo mislil, kako so sestavljeni duševni prikazki iz svojih elementov, ampak le mogočnost takega sestavljenja in zakone, po katerih ravno taj ali onaj sestavljeni duševni prikazek nastane. Rezultat tem potem dobiven ne sme slednjič, ako želimo, da bode istinit, s prikazki v naše svesti skušnjo dobiveni v nasprotosti biti. Kdor od nas ne spozna zdaj, da je ravno taj vir temelj vsakej hipotezi v modroslovji, in da ravno iz njega različni sistemi in vsa znanstvena filozofija poteka! Na toliko vendar razlikujejo se hipoteze filozofije od drugih, da njeni

zvrok nije v zunanjem svetu, ampak v naši notranjosti.

Da je tudi taj vir s težavami spojen, znamo iz vlastite skušnje. Vsaki zna namreč, kako ga pri mišljenju večkrat misli, na predmet nespadajoče môtijo, in da vsak trenutek ostro in zrelo misliti ne zamoremo. Pri postavljanju te ali one hipoteze moremo se dalje brinoti, da bodo principi, na katerih želimo znanost osnovati, istiniti, in da se od njih odstraniti ne smemo. Pot, katerim pri postavljanju in izpeljanju hipoteze stopamo, ne sme slednjič prostovoljen biti, ampak se mora s postavljenimi principi skladati.

Velik pripomoček dušeslovju so tudi živopisi drugih oseb ali od oseb samih pisani, ali pa od drugih, posebno pa tistih oseb, katere mi iz družbenega življenja že poprej poznamo, in od katerih smo si že mi vlastito podobo napravili.

Odgojitelji, zdravniki in duhovniki nam svojo skušnjo tudi k spoznavanju duševnega života veliko doprinašajo.

Daljši pripomočki dušeslovju so: zgodovina, narodopisje, dramatični pesniki, zemljepis in prirodopis. Zgodovina nas namreč ne seznanja samo z dogodki, zapovedniki, junaki in bitvami, ampak nam tudi predoči razvoj celega človeštva. Iz nje spoznamo, kako narodi duševno napredujejo, in da je um pravi meč, s katerim vse zmaguje. Želimo občutke naše notranjosti v živih bojah (farbah) najti, se podajmo med pesnike. Zemljepis in prirodopis nas pa podučavata, kaj vse na razvoj človeški vpliva.

Velik pripomoček dušeslovju je slednjič anatomija in fiziologija, ker človek mora svoje telo dobro poznati, a to zamore le takrat, ako celi njegov sestav pozna. Le tisti, kateri svoje telo dobro pozna, bi si lahko razjasnil, da med dušo in telom neki vpliv obstoji, in s čem se taj vpliv posreduje.

Kakor iz omenjenega vidimo, so izviri dušeslovja s velikimi težkočami spojeni, in da se dober psiholog obče naobraziti mora. Um človeški in njegova neutrudljivost je ipak omenjene težave zmagal, in je na omenjenih virih tako lepo znanost postavil, katero naj bi si vsaki od nas prisvojil.

Dr. Križan.

Pulj

avstrijsko bojno pristanišče.

(Konec.)

Pulj sam na sebi je malo mesto, in se je stoprv po letu 1866 začelo razvijati in rasti; odkar je pomorstvo imenito postalo, se tudi vse semkaj v Pulj pše in se v namorsko službo vsilja, in vsled tega je že zdaj tako prenapolneño, da skoro ni mogoče več stanovanjska najti in tukaj več obstati: dan denes je v Pulji čez 25 tisoč stanovalecev, pa ti niso morda sami domačini, nego tuji, tukaj zarad pomorstva naseljeni; Pulj torej nima nobenega določenega narodnega značaja, temuč v

njem stanujejo ljudje različnih narodnosti in čuje se po mestu govoriti: nemško, italijansko, češko, hrvatsko, slovensko in mnogovrstna druga slovanska narečja; najmočnejšo pretežnost pa ima slovanski živelj, da si tudi laško govoreči mestjani mislijo, da je Pulj italijansko mesto, ker oni po mestu laški blebetajo in v uredu z laškim absolutizmom gospodarijo. Jako je Avstrija Istrijane zanemarila in nje hudobnemu tlačenju lahonske vladoželjnosti prepustila, katera jih je tako zatrla, da so strašno daleč za družimi slovanskimi rodovi na potu napredka in izobraženosti zaostali, in še denes v gosti tmini nevednosti bredejo in v tóžni revščini na tem pustem morskem obrežju životarijo: temni, smrdljivi brlogi gnjusnih koč so njihova stanovanjska, neslano pripravljena jedila njihova hrana in njihova obleka je iz borne, iz ovčje volne tkane suknenine skrpana; kakor samostanske podobe blodijo, v dolge rujave halije zamotani, po tej revni puščavi, po kateri se njihovo tožno-glasno petje razlega, godejo še vedno na starinske, sitno brenčeče gajde, žveglaajo na pastirske piščalke in cepečejo kot okorneži pri plesu.

Poljedelstvo je v Istri jako zanemarjeno in tukajšni kmetje še vedno po načinu svojih nekdanjih predstaršev njive obdelujejo, silje s živalimi menejo, grozdje v kadeh z nogami mečkajo, vino v hojevih sodih shranjujejo, in se vsakemu pametnemu poduku skušenih kmetovalcev trdovratno zoperstavljajo. Sadenosnega drevja se po Istri ne nahaja družega nego oljke, smokve in mandeljci; res je istrijsko zemljišče kamenito in na trdem skalovju kot tenka odeja ležeče, vendar bi več rodila, ako bi ga bolj marljivo obdelovali in gnojili; toda neka jim prirojena lenoba vlada pri Istrijanih in je uzrok mnogotere revščine in zanemarjenosti njihovih zemljišč; veliko škodljivega upliva ima v tem obziru na isterske kmetovalce tudi — pomorska orožnica, v kateri so se lenuhovanja navzeli in sicer, ker ondi za dnino delajo in nikdo na njihovo delo ne gleda, ako so baš nazoči. V tem obziru Istrijanom bojno pomorstvo gotovo več škoduje nego koristi, ker jih dela odvaja, jih v orožnico zavaja, in na tak način poljedelstvu in obdelovanju zemljišč potrebno moč odteguje: marsikteri kmet in posestnik pomenljivega gospodarstva ide rajši za nekaj revnih krajcarjev v orožnico lenobe past, nego doma svoje njive obdelovat, ter sploh raji pomanjkanje trpi, nego dela. — Rokodelstva pa se posebno bojijo in se ga gotovo malokateri poprime.

In za dušno omiko se je tukaj doslej silno malo učinilo, in revni Istrijani nemajo priložnosti, ne posredkov za razvitje umskih sposobnosti: šole po deželi so strašno redke in zapuščene, in kjer se katera nahaja, italijanski učitelji ondi po talijansko uče, katerega slovanska deca malo razumejo; v cerkvi čuje ljudstvo le laško besedo, (sem ter tja se pridiga sicer tudi po slovansko — a to je slovansčina, da se Bog usmili!); družih blagotvornih zavodov za pospešenje ljudske omike in za razširjevanje razsvetljenja Istrijani ne posedajo; podučnih, v slovanskem jeziku pisanih knjig

in časopisov nima, in kaj bi jim neki tudi koristili, dokler jih čitati ne vedó; dobrotljivih društev ne poznajo, ter še bodo nekaj časa potrebovali, dokler se iz omamice njihove sedanje nezavednosti izdrimijo, se enakopravnosti njihovega roda zavedo in se do kakšnega političnega pomena povzdignejo. In vsled te njihove narodne nezavednosti se je ugnezdila v njihovi lastni hiši lahonska gadjad; vsled njihove zaspanosti se je posrečilo tudi pomorsko-nemški stranki na slovanski obali jadranskega morja — seme germanizma zasejati in politično nezrelost istrijskih Slovanov pospešuje razvitek in rast, od pomorskih nemčurjev na končini istrijskega poluotoka zasejan pangermanizem, kateri se vedno bolj širi po Istri in zadušuje slovanski življ. A istrijski Slovani ne zaslužijo graje nego so sočutnega pomilovanja vredni, ker jim niso dani posredki in pomočki za razvoj svojih spretnosti, brez katerih jim ni mogoče k spoznanju in sprevidenju nevarnosti za njihov obstanek dospeti. Tukaj v Pulji je sicer gledišče, toda za slovansko narodnost malo uspešno, ker se v njem le italijanske, starinske neslanarije predstavljajo; tudi „čitalnica“ je tukaj, toda te niso domačini in tukajšni Slovani ustanovili, nego drugi možje različnih slovanskih rodov, ki so v pomorski službi, so se pod tem imenom združili in ondi časopise čitajo. Tudi so tukajšni rokodelci eno društvo z namenom si za potrebo varno pribežališče pripraviti, za bolezní potrebno pomoč priskrbeti in vzajemno občno blagostanje povzdigovati, ustanovili, toda to društvo je postalo tabor lahonskih lenuhov in borišče sovražno si nasproti stoječih mestjanov, in sicer zato, ker rokodelci niso tako pametni bili, ka bi iz sredine društva si prvosednika izvolili, kateri ga ne bi kot slepo orodje za svoje namere krivo rabil, nego bi gledal s posredki tega društva slovanskemu življu pomagati. Še druga različna društva so v Pulji, toda vstop v ta društva je povsod z vojaško sabljo zabranjen, in povrh tega ni nobene složnosti in prijateljstva med tem ljudstvom.

V Pulji ste dve katoliški cerkvi; ena edina tiskarnica, ki je še mlada in se le z oznanili gostilničarjev in zapisniki za pomorsko orožnico peča; časopisov Pulj nema lastnih; sicer sta bila skoz kaki dve leti tukaj dva, toda se nista mogla zdržati zarad pomanjkanja naročnikov; nahaja se tu mnogovrstnih prodajalnic, največ pa — gostilnic. Od nekdanjega rimljanskega veličastva je še v Pulji nekaj ostankov in sicer: „Porta aurea“, „Augustov tempelj“, kateri tik velicega trga stoji in zunaj mesta blizu morja na griči stoječ orjaški „amfiteater“, „Arena“, ponosno štrleč spominek rimljanske mogočnosti; najde se še več starodavnih ostankov sem ter tja po mestu in okolici, pa večidel so se morali modernim stavbam umakniti, katere se v Pulji vedno bolj množijo in stare, neugodne in napčno sestavljene bajte preraščajo, in v kratkem bode ta razvalina celo drugo obliko imela. In vsa preuredba in razvitek se je dovršil v malo letih in po bojnem pomorstvu, katero je za olupšanje te puste zapuščine veliko

žrtvovalo, in si v njej nekoliko odškodovanja za bridko pomanjkanje pripravilo.

A kljubu tem zboljšavam gmotnega in dušnega blagostanja je še marsikaj želeti, in se še veliko napak in neugodnosti tukaj nahaja: za javno varnost se je še jako malo zgodilo, lastnina ni nikakor zagotovljena in še celo življenje je v nevarnosti, ker se, kakor po vseh primorskih mestih, tukaj vsakovrstni malopridneži lahko zdržavajo. Naj bolj pa se vsestransko čuti vedno bolj in bolj potrebnost železnocestne zveze Pulja z notranjim državo, katere še ta pomenljiv postaja bojnega ladovja, kljubu nasvetom bistrovidnih mož, pogreša; sicer se že mnogo časa od železnocestne zveze z ono železnico od sv. Petra v Reko in simo v Pulj govori, in zemljemerci so tudi že študije tal in zemljišča začeli, a Bog zna! kedaj se bode ta podmena uresničila in goreče hrepenenje tukajšnega, od notranjega cesarstva odločenega prebivalstva ugasila, ter Pulj z mrežo železnic zvezala; dosedaj je še ta zadeva v kraljestvu idej. Res je, da bi železnica v Pulj le vojaško zanimivost imela, a vendar bi tudi s časom zlo imenitne in srečonosne koristi v ljudsko-gospodarstvenem, kupčijskem in obrtnijskem oziru v to odslej revno in zapuščeno deželo donesla in živahno življenje plodonosnega in blagotvornega delovanja med istrijskimi Slovani zbudila, ter v Istri novo zemljišče za kulturno in gospodarsko površje skupne avstrijske države odprla.

Avstrija pa se sme oponašati s to slovansko stražo na končini istrijskega poluotoka in ponosna biti na svoje hrabro slovansko mornarstvo, ki zvesto čuje na obrežji jadranskega morja.

Vatroslav Holc.

Slike iz starogrškega življenja.

Piše prof. Maks Pleteršnik.

I. Ženitev.

Menekrat, sin poštenega Atenčana, je bil 25 let star; bil je tedaj za njega primerni čas, ustanoviti si lastno ognjišče. Pred tremi leti se je bil bojeval za domovino, in je iz boja srečno pete odnesel. Potem pa ko je bil mir sklenen, se je nekako preveč začel potepati po gimnazijih, v družbi mladih Atenčanov gostiti se, igrati s kostkami in razne burke uganjati. Zato mu je oče živo priporočal, naj resno misli na ženitev, ki bi naj konec storila nerednemu življenju. Menekrat je bil pri volji. Trebalo je tedaj poiskati nevesto. Pa morda mu je že v sreč skrivni ogenj ljubezni tlel za katero lepo Atenčanko? O nikakor ne! Romantične ljubezni naših časov Grki niso poznali. Kako bi se pa tudi bila mogla izcimiti pri tedanjih razmerah med možkim in ženskim spolom! Grške ženske so, ločene od možkih, bivale v ženskem oddelku hiše. Tuji možki k njim niso smeli; še domači so se le redkoma tje podajali. Občevale so tedaj največ le s svojimi sužnjicami, in le malokdaj so jih prijateljice

ali sorodnice obiskavale. Veselih družeb se ženske niso smele udeleževati. Iz hiš so le gospodinje po svojih opravih hodile, in še tedaj jih je morala spremljati sužnjica. Neoženjena dekleta pa so prav zaklenena doma varovali. Ko so prišla l. 338 v Atene poročila o nesrečnem izidu Heronejske bitve, v kateri se je grška svoboda zrušila pod macedonsko silo, so pritekale Atenčanke iz hiš in iz boja prihajajoče ljudi popraševale za svoje može, očete in brate, ali še živijo, ali so mrtvi. In pisatelj, ki nam to pripoveduje, imenuje tako obnašanje ženskih nepristojno, kar dokazuje, da jim šega še o takih prilikah ni dovoljevala, kazati se na ulicah. Samo o praznikih pri slovesnih obhodih in drugih bogočastnih obredih se je smelo tudi ženstvo udeleževati. Tu je bila edina prilika mladeniču seznaniti se z mladimi Grkinjami. Pa če je tako znanje tudi kako pristranejšo razmero porodilo, kar se je gotovo le redkokrat zgodilo, je vendar imela svoj izvir le v poželjivosti, kajti na blažjo ljubezen ni misliti pri Grku, ki je v ženski vse drugo bitje videl, nego vidimo mi zdaj po 2000 letih in v severnejših krajih, nego je Grčija. Ona mu je bila slaba stvar niže vrste, zanemarjena od narave, gledé uma in sreča, bitje, ki je bolj k hudemu nagneno, ki se da lahko zapeljati in je je treba torej vedno nadzorovati. Zato je bila popolnoma izključena od javnih zadev, okoli katerih se je vse življenje možkih sukalo. Ona za svojo osebo ni smela kupa ali pogodbe skleniti, ki bi presegala vrednost enega medimna žita. In če se je dalo dokazati, da je Atenčan od katere žene pregovorjen, kaj storil ali določil, ni imelo postavne veljave. S temi pojmi o ženstvu se vjema tudi zanemarjenost ženske odgoje. Ženskih šol ni bilo, kar so Grkinje znale in vedele, so se naučile od mater in dekel, t. j. pred vsem tkati in presti, pozneje jedi pripravljati, v boljših hišah tudi za silo pisati in brati. Za koliko je pač moral v šolah, in posebno v javnem življenju izobraženi Grk gledé omike presegati Grkinjo! Po tem takem se tudi našemu Menekratu ne bomo čudili, če svojim mladim rojakinjam ni priznaval sposobnosti za občutke blage ljubezni in prijateljstva.

Kaj ga pa je tedaj napotilo, naložiti si zakonski jarem, ako ne ljubezen? Izpolnil je dolžnost proti bogovom, proti državi, proti svojemu rodu. Bogovi so zahtevali zakon od zemljanov; kajti kdo bi jih potem molil in jim daritve doprinašal, če bi izumrl človeški rod? Državi, domovini, ki je bila Grku čez vse, je trebalo ohraniti državljane in premoženje, ter ji tako zagotoviti obstanek. In kaj bi rekli duhovi pokojnih sorodnikov, blagih zavetnikov in varhov rodovine, ako bi nehale daritve njim namenjene, in nikdo ne bi več kinčal njihovih grobov? In svoj rod ohraniti, sebe v svojem zarodu tako rekoč povečniti, je človeku prirodna želja. Razun tega pa je Menekrat tudi pomislil, da bo gospodarstvo se v lepšem redu dalo ohraniti, če ga bode doma žena podpirala. Vse to ga je napravilo, da — je začel — se ogledovati po mestih? Ne! To je pre-

pustil očetovi modrosti. Oče pa je že davno mislil na precej lepo Kleobulo, hčerko dobrega prijatelja in poštenega meščana Ksenofana, ki je bil blizo tako premožen, kakor on sam. Očeta sta se zmenila in Menekrat je bil zadovoljen z nevesto, katere dozdej še prav poznal ni. V kratkem je bila slovesna zaroka. Napravilo se je ženitno pismo in Ksenofan je svoji hčeri za doto peti del svojega premoženja odločil. Doto pa je morala biti. Brez nje Atenčan ni lahko svoje hčere hotel omožiti, kajti zdelo bi se mu bilo, kot da bi jo dal v nepošteno zvezo, ne pa v zakon. Zato so hčere zaslužnih pa ubožnih državljanov dostikrat iz državne blagajnice dobivale doto, ali pa so jim jo premožnejši sodržavljanji zložili. Doto ni postala lastnina moža, ker če se je bil ločil od svoje žene, moral jo je dati nazaj. Bila je tedaj nekaka, se ve da: materijalna vez med zakonskima. Po zaroki je bila kmalu ženitva. Tisti dan pred ženitvijo sta zaročenca morala opraviti razne molitve in očeta sta za nju darovala bogovom in boginjam, katerim je bil zakon v posebno varstvo izročén; to so bili navadno: Zevs, Hera, Artemida in pa Mojre. Pri daritvi boginji Heri, zavetnici zakona, darovalec žolča zaklanega živinčeta ni vrgel v ogenj z drugim drobom vred, ampak zakopal ga je v zemljo, v znamenje, da naj boginja vso jezo in sovraštvo odvrta od tega zakona.

Tudi so ta dan Kleobulo peljali v atenski grad, in tam v svetišči boginje Atene še posebno z daritvijo in molitvijo jo priporočili tej boginji. Ko je dan ženitve napočil, je poslal Menekrat dečka svojega sorodstva po vode k studencu, ki so mu pravili „Kallirrhoe“. Deček je našel pri studencu dekle, ki je bilo od neveste z istim namenom tje poslano. Z vodo tega studenca namreč so imeli ženini in neveste v Atenah navado pripravljati si kopel na dan ženitve. Po drugih krajih pa so imele druge znamenite studence ali reke, katerih voda se je za to ženitveno kopelj rabila.

Lehko si mislimo, da je bilo ta dan na ženinovem in nevestinem domu prav živo gibanje. Posli so imeli dosti opravka z raznimi pripravami za slovesnost, posebno pa z venčanjem hiše z oljkinimi in lavorjevimi vejicami in živim cvetjem. Popoldne se Menekrat opravi: Bela suknja iz mehke miležke volne, počrez pa svetlobeli kratki plašč brez sicer navadnega škrlatnega roba, na nogah lični črevljički, z rudečim remenjem in zlatimi zaponi privezani; na glavi venec iz mirtovih mladik in vijolic, ovijajoč se okoli v las mazljenih z blagodišečim oljem, — vse to se je za lemu mladeniču kaj lepo podajalo; to so mu zagotavljali tudi prijatelji, ki se jih je bilo med tem nekoliko v dvorani nabralo.

Da je Kleobula še mnogo dalje časa potrebovala predno se je opravila, se pač samo po sebi razumeje. Iz škrinje, iz katere je dijali prijetni duh mediških jabelk, ki so bila med obláčili, je vzela služabnica krasno v ta namen že dolgo pripravljeno belo obleko, jo okusno urav-

nala po nevestinem telesu in potem lično podpasala. Dolgo je imela potem opraviti, dokler je skodrane vlase uredila, ovenčala jih z nježnimi cvetkami in nad čelom s trakom ovila. Okoli vratu in rok pa ji je pripela mati kinč iz zlata in dragocenih kamenčkov, med tem ko ji je druga služabnica na nogice z belim jermenjem privežala z zlatom pretkane sandale. Naposled se ji še pripne na temenu črez lice in prsa viseča tančica. Ona se še ogleđa v zrcalu in tako opravljena pričakuje z deviško sramežljivostjo in nekakim strahom ženina.

Že se je jelo mračiti. Kar pridrdra voz, v katerega ste dve brhki muli vpreženi, in ženin spremljan od očeta in devera in od mnogih prijateljev stopi v hišo. Pri domačem ognjišču mu izroči mati svojo hčer o molitvah in vošilih vseh pričujočih. Na voz se vsede nevesta in poleg nje na eni strani ženin, na drugi dever. Mati prižge zdaj ženitveno bakljo, za njo tudi drugi spremljevalci prižgó svoje baklje in o veselih glasovih piščali in kitar, ki spremljajo ženitveno pesem (hymenaios), začne se vsa družba pomikati skoz ulice proti Menekratovemu domu. Tu jih že na pragu čaka hišna mati s prižgano bakljo, s srčnim pozdravom sprejme nevestnike in jih pelje v dvorano, kjer se cel dež sladkarij in drobnih denarjev čez zaročenca izlije v pomembno znamenje obilne blagovitosti, ki se jima želi. Na to je bila gostija; tudi ženske so se je udeležile, toda lo-

čene od možkih pri posebnih mizicah, med njimi tudi nevesta, vedno z zagrinjalcem zakrita.

O polnoči odpelje ena starejih družic nevesto za ženinom v spalnico, pred katero zbor devic svoji prijateljici v slovo zapoje pesem, kateri se je pravilo „epithalamion“.

Drugo jutro pride iz Ksenofanove hiše nekaj služabnic, pred njimi belo oblečen deček z bakljo in mlado deklice z jerbaščkom na glavi. Prinesli so razna darila za novooženjenca. Tudi drugi sorodniki in prijatelji so jima poslali darove. Ves ta dan je morala Kleobula še lice zakrivati pred možem. Naslednji dan je ženin prebil v hiši svojega tasta, kamor mu je žena krasno obleko v dar poslala. Še le tretji dan si je Menekrat z izbranimi darili pridobil pravico svoje Kleobule lice nezakrito gledati.

Kleobula je bila zdaj gospodinja, to je bila vsa njena pridobitev, in ž njo je bila zadovoljna. Če tudi v vseh rečeh možu podložna, se je v hiši vendar svobodneje obračati smela, kakor je bilo mogoče v očetovi hiši. Da bi se z branjem ali s kako umetnostjo kratkočasila, za to ni bila izobražena. Tako se je zabavljala z domačim delom, pri katerem so ji služabnice pomagale. Kaj je srčna, goreča ljubezen, menda ni vedela, torej je ni mogla zahtevati od Menekrata, ki ga je črez dan le poredkoma doma videla. Vso omejenost svojega življenja je voljno prenašala; saj ji je bila vajena od mladih nog in vedela je, da jo zahteva splošna šega.

Oddel za slovstvo in umetnost.

Slavni slovenski slikar

France Kavčič.

Spisal Štef. Širok.

(Konec.)

Ostaja mi naposled še o delih Kavčičevih nekoliko spregovoriti.

Kako ugodno so se mnogovrstni pisatelji in umetniki o njem izrazili, vse to naštevati in navajati, bi bilo preveč. Naj omenim le, kar piše J. Heller v „Neuer Nekrolog der Deutschen, VI. Jahrg. 2 Bd.“: „Kakor globokomisleči in učeni umetnik zaseda K. najčastnejše mesto; njegove kompozicije so izvrstne, in ravnal se je strogo po zgodovini in tedajšnjih nošnjah.“

Slog njegov je velikansk, razvrstenje dopadljivo in posebno lepe so njegove ženske glave.“

Göthe, kateri se je bil ž njim v Rimu seznanil, piše v „Winkelmann und sein Jahrhundert“ str. 320 o njem takole: „Ein Mann vom grossen Talente, der grosse Fertigkeit besass, aber darum die wesentlichsten Theile seiner Gemälde vernachlässigte.“ Ali Goethejevo sodbo sta posebno Füessli in Heller spodbijala, prvi v svojih annalih, drugi v „Nekrologu“.

„Teško je vsa dela Kavčičeva naštevati,“ piše Würzbach; prvič je njih število neizmerno, veliko jih je šlo celo v Ameriko, drugič jih imajo večidel zasebniki, do katerih nij mogoče priti. Snov večidel vzeta iz mythologije, iz zgodovine, iz sv. pisma in pa nekoliko portretov“.

Najiminenitnejša dela njegova, katerih popis sem povzel večidel po „Annalen der bildenden Künste von H. R. Füessle“ so sledeča:

1. Paris in Helena; ujeta na begu, ju pripeljejo k egiptišskemu kralju Protheonu, kjer sta bila tudi zatožena in sojena. Lepo dopadljivo razvrstenje posamesnih osob; lepa stara nošnja in jasen kolorit. Posamesne osebe okoli 2' visoke.

2. Themistokles iz Athen pregnan išče pomoči pri Admetu, Molossovskemu kralju. Pri-povedka je Herodotova.

Prizor se godi v po starem kostumu ozalšani sobi ali dvorani. Kralj, ki je neki bogovom ravno daroval, sedi na stolu, na trinogi pa plamti še ogenj. Začudeno se obrne kralj proti Themistokleju, kateri pred njega poklekne. Med rokama mu stoji Admetov sin, ki tudi ročiči izteguje, kakor da bi tudi on očeta prosil.

Na strani zadej stoji kraljica, katere pa za-

radi pregrinjala njeni mož Admet ne vidi. Dala je otroka Themistokleju, da bi tudi ono za njega pri očetu prosilo, in bere se ji na obrazu, s kakim sočutjem na vspeh Themistoklejeve prošnje čaka. V tem jako globokomisleče vredjenem prizoru napravlja podoba Themistokljeva in med njegovima rokama stoječega otroka prav ginljivo prijeten vtis. In kontrasti posamesnih podob! Prav srečno je izražena naivnost in nedolžnost na eni strani, na drugi pa je bojzljivost z upanjem združena.

3. Dežela v Arkadiji. Kavčič se je nasljal tukej na popis Pausanijev, kateri je popisal deželo z jako živimi barvami, s pravim pesniškim domišljenjem in s posebnim čutom do narave. Prizor je izprva široka in ravna dolina, katero obdajajo ob straneh prikupljivi hribi, obraščeni holmi, gozdovi in grmovje. Po sredi se vije lepa reka z mnogimi ovinki. Spredaj doline so lepo vzraščena drevesa, poljske rastline in cvetoče grmovje, Čez reko pelje kamnen most, na katerem je statua. Tukaj počivajo popotniki. Proti konci doline stoji na holmu samoten tempelj, poleg livada in krasen log. Na strani zagledaš prijeten slap in nekoliko oddaljeno majhen oddelek necega mesta. Moment, katerega je slikar povzel, je rano jutro, ko začenjajo oblaki in sopar hribe zapuščati. Jutro oživlja vse; zadovoljnost in radost se bere na vseh obrazih, ki se po dolini sprehajajo. Visokost slike 5', širokost 7'.

4. Slika nasprotna prejšnji predstavlja dolino, ki nij daleč od morja v Phaeaciji, kjer se je, kakor Homer pripoveduje, hči Alkinova s svojim spremstvom kopala. Tedaj pa priplava na sami deski Ulysses, ki sé je komaj rešil pogube po razrušenji barke.

Ta prijetna dolina je tudi z logi obdana, ozalšana s studenci, rodovitnimi drevesi in grmovjem. Solnce zahaja. Ulysses, na spodnjem životu s perjem pokrit, z mokrimi vlasmi in prav ponižno se bliža iz temnega loga proti krasni Alkinovi hčeri, katera ga sicer z začudenjem a brez straha gleda. Njeno spremstvo se strahu skriva. „Razvrstenje in umetna veljava je ravno tiste hvale vredna“, piše Füssli, kakor prejšnja slika, le različno razpoloženje človeka zamore eni večo prednost nego drugi prisojati. Prva budi v nas vesele, druga pa resne občutke.“ —

5. Boj Deiphontov, kralja v Epidavru, za svojo nosečo ženo Hyrneto, koja sta mu hotela njena brata siloma odpeljati. Hyrneto so v boji mogočno suvali, da je mrtva obležala. Prizor se godi zunaj mestnih vrat, kamor sta bila zapeljivca sestro izvabila, in ker nij radovoljno ž njima šla, sta jo posadila na voz in odpeljala. Deiphontes ju doteče, enega s puščico zadene, ki takoj mrtev obleži. Na družega brata se nij upal streljati, ker bi bil lahko svojo ženo zadel. Zatorej mu jo je skušal z rokama odtrgati. In ta moment si je slikar izvolil, ko brat in mož uže umirajočo Hyrneto na vse strani vlačita in sučeta. Boj je na vozu, napreženi konji se repenčijo, kar živahnost dejanja jako povišuje.

Različnost notranjih nagonov in čutov je prav jasno in lepo izražena. Takoj se vidi, da eden le od jeze in maščevanja brez vsmiljenja vse moči napenja in ubogo Hyrneto stiska in trpinči, drugi se pa trudi jo rešiti iz krempljev bratovih prav varno, če tudi strastno. Ta slika je neizmerno duhovito vredjena, izraz mogočen in ginljiv. Osobe so kontrastne in lepo risane, kolorit živahen.

6. Orpheus igra nad grobom svoje ljubice Evidice na lyro, vidi se, kakor da bi vmes tudi pel. Notranja žalost je prav ginljivo izražena.

7. Portia, žena Julija Bruta; v eni roci drži podobo svojega moža, v drugi pa s kleščami žareče ogle, da bi je požrla.

8. Cajus Marius na karthaških razvalinah dobi poročilo od prokonsula Sextilia.

Še mnogo, mnogo drugih njegovih slik je znanih, n. pr.: Rešenje Aristomenovo iz ječe — Aristogoras, persiški kraljevi namestnik — Demetrius z igralko Limijo v pogovoru — Pesnica Sappho, ko se je v morje pahnila. Poslednja se hrani v praški galeriji. —

Naslikal je dalje štiri portrete, dva ženska naravna, in dva manjša za grofinjo Colloredo. —

Marija in Odrešenik, doprsna podoba za Botzen. —

Kristus na križi z Marijo, Magdaleno in Ivanom za grofa Brunswicka v Budo. —

Trpinčenje sv. Bartolomeja za grofinjo Cobenzl na Moravsko. —

Dalje je napravil za altar v Imoli v Italiji: „Marijo z detetom“; za cesarja Jožefa II pa znamenito sliko „sodbo Salomonovo“. Hranila se je še pred nekaj leti v belvederski galeriji na Dunaji, a zdaj je nij več tam. —

Toliko sem jaz mogel poizvedeti o življenji in slikah našega Kavčiča. Če še kdo o njem kaj ve, naj blagovoljno priobči; čas je, da se za svoje može brigamo in da se ž njimi tudi ponašamo. —

Rafael.

Rafael Sanzio de Urbino najbolj slavljani med vsemi umetelniki se je narodil 6. aprila 1483, in prvi poduk v umetelnosti je dobil od svojega očeta. Po očetovi smrti pride v šolo slavnega slikarja Perugina, katerega je kmalu dosegel. Njegova prva samostalna dela kažejo nježni globokoumni značaj umbrijske šole, kakor: kronanje sv. Nikolaja tolentinskega, device Marije (v Vatikanu), poroka Marijina (Brera v Milanu), dve Madone (v Berlinu) in več kartonov v knjižnični dvorani mesta Siene. Velik upliv na Rafaelovo izobraženje so imela dela Michel Angelova in Leonardo da Vincieva, ki so ga nagnila, da se je pridružil florenški šoli. Plod te zaveze so njegove slike: Madona z 4 angeli, Bog oče med angeli (v kraljevem gradu napolskem), Madona del Granduca (v Florenci), sv. Juri z lampo (v ere-

mitaži petrogradski), sv. familija (v Monakovem), v grob-polaganje (v galeriji Borghese v Rimu) itd. Tretji perijod njegovega umeteljniškega razvitja in dovršenosti se je začel z njegovim prebivanjem v Rimu, kamor ga je papež Julius II. leta 1508 bil poklical, in kjer je do svoje smrti ostal. Tukaj se je njegov slog izobrazil v naj večji samostalnosti, čistosti in dovršeni krasoti, vzvišenost njegovega genija je tukaj dosegla vrhunec. Ako je v Florenciji bil bolj realističen, se je v Rimu zopet povrnil k globokemu dušnemu svetu svoje mladosti. Najslavniša dela te dobe so: slike al fresco v stanzah Vatikana. Posebno srečen je Rafael bil v slikanji Madon. Najimenitniše so: alborska (v eremitaži petersburžki), aldobrandinska (v Londonu), Vierge au Diadem (v Parizi), madonna della sedia (v galeriji Pitti v Florenci), madonna della Fenda (v Monakovem), sv. familija (v Madridu), sv. familija pod hrastom (tudi v Madridu), dalje sv. Cecilia v (Bologni), arhangel Mihael, sv. Margareta (v Parizi), Madonna di Fuligno (v Vatikanu), Madonna del pesce (v Escorialu), sikstinska madona (v Draždanih), in poslednje njegovo delo: preobrazenje Kristovo (v Vatikanu). Kot stavbar je napravil Rafael osnove za več poslopij v Rimu in Florenci, in je po Bramantovi smrti vodil zidanje cerkve sv. Petra.

Preveliki trudi so zdravje mladega bolj slabega trupla prezgodaj podkopali, umrl je po vsej Italiji slavljeni môž na veliki petek l. 1520 še le 37 let star. Ni se bil oženil, a zapustil je izvrstno sliko svoje ljubice Fornarine. Njegova dela so najimenitniši umeteljniki po bakrorezih razširili. Kdor naših bralcev, ki je prijatelj umetnosti, se hoče na tanje podučiti z delovanjem Rafaelovim mu priporočujemo nemško knjigo: Rafael von Urbino von Passavant. Leipzig 1839, 2. zv.

Naj tukaj kratko omenimo edne njegovih naj lepših slik, Madonne della Sedia. Hranjena je v „palazzo Pitti“ nekdanjem stolnem gradu velikih vojvodov toškanskih. Vsi kritični poznatelji umetnost jo imajo za biser Rafaelovih slik. Res je tudi polna nepopisljive prijetnosti in ljubeznjivosti. Gracijozno je Madonna naklonjena k sebi pritiskajoč božje dete in objemajoč z rokama telo detetovo. Pogled Madonin je obrnjen proti gledalcu. Ali ne išči v tej Madonni angelsko-eterske žene, ne — ta mati božja ima nekaj zemeljskega v sebi, vendar je maternost na idealni način izražena, in dušepolno tako glavico težko kedaj najdeš med človečjimi obličji. Enako ljubeznjivost in prijetnost vidiš v obličjih Jezusovim in Johanezovim. In to krasno sliko je Rafael malal še le 30 let star. Ako pomislimo, da iz njegovega čopiča imamo 287 slik, 376 risarij, med temi 14 Madon, 35 sv. rodbin, 14 prizorov iz življenja Marijinega, 24 slik iz življenja drugih svetnikov, 80 možkih, 15 ženskih obrazov, ter se moramo čuditi o rodovitnosti njegovega duha. Koliko še bi bil ustvaril lepih del umetnosti, ko bi mu dano bilo dalje živeti. Z vso pravico ga imenujejo kralja slikarjev. Koliko več bi se ustreglo našim častitim bralcem, ko bi naš časnik zamogel prinašati kopije slik

slavnih umetnikov. A težko bode slovensko slovo doživelo ono dobo, da dobimo tudi ilustrovani list. Žalibog vlada med nami nekakšna nesrečna apatija za lepe znanosti in umetnosti, in pokazuje se nekakov nihilizem, ki vsak dušni cvet pobija. Prave omike duha in srca nam manjka; na edni strani dosti ošabnosti, na drugi strastne nestrpljivosti — to je žalosten horoskop boljše prihodnosti. D. T.

P e s m i.

Psalmi. #)

Poslovenil Ivan Vesel.

22.

Gospod je dobri moj pastir,
Pomanjkanja se ni mi bati;
Pase me po zeleni trati
In vodi me na tih vir.

Pripravlja mi krepcavno slast,
Ko duša moja omedljuje;
Na pot, pravično me speljuje
Imenu svojemu na čast.

Niti bojim se, da si grém
Po smrtnege mraka dolini:
Ti z mano v nočni si temini,
Opirati se nate smém.

Z veseljem me lepo gostiš
In pred sovražnikom grozečim,
Maziljiš z oljem me dišečim,
S kozarci vinskimi pojiš.

Ves čas v življenji svojem zdaj
Dobroto, srečo, milost vživam,
In upam, v hiši kdaj prebivam
Gospodovi na vekomaj.

102.

Veličaj moja duša Gospoda,
Njegovo imé veličaj povsod!
Veličaj moja duša Gospoda,
Ne zabi mnogih njegovih dobrot!

Znebite grehov obilnih teže
Boležnim tvojim dobrotljiv zdravnik,
Z ljubeznijo venča, z dobroto veže
Življenju tvojemu te rešnik.

* Davidovi psalmi nimajo samo dogmatične vrednosti, nego tudi pesniško, zato so je pesniki vseh izobraženih narodov v granesa (verze) vredili, tako pri Nemcih Herder in drugi, pri Jugoslovanih slavni Gundulič. Naj tukaj čestitim bralcem za poskušnjo ponudimo, kako blago se glase v slovenskem jeziku psalmi Davidovi izvrstno vredeni trudom vrlega slovenskega pisatelja gosp. kaplana Ivana Veselega. Vred.

Z blagostjo napolni srčne ti želje,
Kot orlu ponavlja se tvoja mladost;
Pravica Gospodova je veselje
Vsem, ki trpe krivično britkost.

Pokazal je Mojzesu svoja pota,
Izraelu pa bil je po čudežih znan;
Pri samem Gospodu je milost, dobrota,
On jezo na pozni odlašča dan.

Ne sodi nas neprenehoma v jezi,
Ne huduje nad nami se vekomaj,
Ne dela po grehov veliki pezi,
Ne vrača po hudobijah nam zdaj.

Kakor se nebó na zemljo ozéra,
Takó na častilce njegov obraz;
Kakor je odležen vzhod od večera,
Tako oddaljeva dolgove od nas.

Kot oče svojih otrok ne pozabi,
Tako se usmili Gospod nas vesel,
Poznade, kako smo ustvarjeni slabi,
Vé, da smo prah in minljiv pepel.

Človekovi dnevi so kakor trava,
On cvete, kakor na polji cvet;
Naj dihne sapica nanj, omedljava,
In mesta njegovega več ne vé svet.

Na vek pa se božja dobrota razteza,
Na unukov sinove, če se ga bojé,
Če jim je ljuba njegova zaveza,
Če se njegove postave držé.

V nebesih Gospodov prestol stoluje;
Tam vlada oblastni mogotec nas,
Kjer truma ga angeljev poveljuje,
In sluša njegovih zapovedi glas.

Slavite mogočne vojske Gospoda,
Služabni mu svet voljó izpolnuj,
Slavite ga dela od roda do roda!
Vesela ga duša poveljuj!

121.

Radujem se, ko srce glas zasliši
Preljub mojim željam:
Podvizajmo k Gospodovi se hiši,
V Gospodov lepi hram.

Noge, Jeruzalem, stojé prezvesto
Že sredi tvojih vrat!
Jeruzalem! iz zidano si mesto,
Kot zlit si v trden grad!

Kamor hite Gospodovi rodovi,
Da s hvalo ga slavé
Kjer Davidovi sodni so stolovi,
Da pravo vsem glasé.

Na té in vse, ki te časté, naj lije
Obilne sreče vir,
V zidovih tvojih naj čestitost sije,
V gradovih biva mir.

Zaradi bratov in prijatlov svojih
Ves blagor ti želim,
Gospodov dom stoji na skalah tvojih,
Vsa sreča bodi ž njim.

130.

Gospod! srce se moje ni prevzelo,
Okó ni previsoko mi izletelo;

Ne iščem, kar je meni čudovito,
In kar očém je mojem vedno skrito.

Res, duša moja krotka je in tiha;
Kot dete materi na prsih diha,

Pokojno, ker nobene nima želje,
Takó le v tebi diham vse veselje.

O Izrael! v Gospoda le zaupaj,
Veseli ž njim se na vse veke skupaj!

Z m e s i c e.

**Kako je neka Vrbovčanka svojega moža poboljšala,
ki je imel navado pozno po noči domov dohajati.**

(Šaljivka)

Mlada lepa Vrbovčanka, ki se je pred nekimi leti z mladim varošanom Vrbovčanom omožila, ni bila nič kaj zadovoljna, da je njeni mož tako pogosto oštarije obiskaval, in kar je še pri tem najhujšega bilo, pozno po noči domov prihajal. Marsikatero pridigo je moral njeni mož zaradi tega slišati, kar pa se ga je vse malo prijelo. Zato mu je enkrat, ko je zopet črez pol noči izostal, s prav resnobnim glasom povedala, da bode prvokrat, ko se on bode zopet zakasnil, s svojim

otročkom, četri mesece starim fantekom, katerega je oče zelo ljubil, v bližnjo strugo skočila, in se utopila. Razvajen mož vendar malo mara na to grožnjo, in črez neke dni zopet prav pozno domov pride. Žena njegova mu vrata odpre, in besedice ne črhne, postavi luč na mizo, stopi k zibeljki, vzame malega iz koritca in urno beži do bližnje struge. Prestrašeni mož dirja k priči za njo, vendar je ni mogel doiti, nego je moral gledati, kako otroček v vodo štrbunkne. Mislite si njegov strah, ker ravno je bila precej huda zima, in struga črez 4 stopinje globoka. Brez pomisleka skoči mož v strugo, zgrabi malega za oblekico, in srečno ga rešivši zopet na kopno stopi.

Ko je ves tresoč se od mraza in veselja hotel ljubeznjivega svojega kolenčka kuševati, zadene — na gobec — domačega — mačka, ki mu je oblečen v jopič njegovega sinčka — svojo hvalježnost naproti mijavkal. Ko pride do hišnih vrat, najde jih zaprta, in žena ni ga prvlje v hišo spustila, dokler ni slovesno obljubil, da v prihodnje pride že vsakokrat ob devetih domov. Bil je tem več mož beseda, ker skoro se je izvedelo po slavnem varoši, kako se je v mrzli zimi skopal, in ker bi mu tudi drugače njegovi vinski tovariši bili hudo zabavljali. *Vicko Dragan.*

Narodne drobtince.

V ednajstem zvezku Glasnikovem str. 125 opisuje g. J. Volčič, kako poštevacjo otroci, kadar igrajo „slepega miša.“ „Otroci se stavijo v red; eden srečka, ki bode prvi slepi miš, s sledečimi čudnimi besedami: Binguli, banguti prekončir, čiči, piči, temperiči, čika, čaka, ušbaraka, ena vila, a biš paka.“ V Ljubljani smo nekdanj tudi enako uganokovali. Otroci so se stavili v kolobar in eden, ne po srečki določen, temuč kdor je imel sploh večjo oblast med njimi, je štel tako-le: An, duj, druj, trtaluj, ši, vi, kompanji, tika, taka, ribaraka, vija, vaja, ven. Kogar zadene beseda; ven, si mora dati oči zavezati, ali pa mora stopiti iz kolobarja, in šteje se zopet od začetka in tako dolgo, da ostane ta le dva, od katerih mora nasposled eden na vrsto priti, in si dati oči zavezati. Kaj da one besede pomenijo, ni lahko povedati; zapisal sem je, ker so enake Istranskim in uže zaradi tega pomenljive. „Ši morda na mesto? či bode menda okrajšano: čiči, takisto: vi, enako: pi in piči; kajti ustnika v in p se zamenjujeta. Kompanji stoji morda za: *tumpani* ali: *tempani* in je podobno Istrskemu: *temperiči*. Tako se strinja beseda: *ribaraka* z Istrsko: *ušbaraka*; zaradi tega ne mislim, da bi bila ta sestavljena iz medmeta: *uš* ali iz: *viš* za: *vidiš* in: *baraka* — podrtina. Kaj pa sicer pomeni, kdo vè? —r—

Razne stvari.

Društvo slovenskih pisateljev. Odbor društva slovenskih pisateljev je imel 15. junija v Ljubljani svojo prvo sejo. Nazočili so bili odborniki stanujoči v Ljubljani in izmed zunanjih g. Jurčič. Drugi zunanji odborniki (gg. predsednik Trstenjak, Erjavec, Stritar) so bili pismeno o točkah dnevnega reda svoje mnenje izrekli. Po predlogu g. predsednika Trstenjaka je odbor sklenil, naj se pisatelji razdele za literarno delavnost v tri odseke in sicer 1) v odsek za zgodovino in jezikoslovje, 2) za naravoslovno in matematično znanost in 3) za lepoznanstvo. Ker pa odbor nij hotel posamezne, ne nazoče pisatelje brez njih privoljenja v eden ali drug odsek voliti, sklenilo se je volitev posameznih v odseke nasvetovati pri prihodnjem občnem zboru. Odbor je nadalje sklenil

14. septembra sklicati občni zbor, 15. septembra pak na Preširnovem domu v Vrbi na Gorenjskem praznovati vzidanje spomenskega kámena v rojstno hišo Preširno, in po tej svečanosti narediti izlet na romantični Bled. Gotovo se bodo te svečanosti udeleževali ne samo vsi slovenski pisatelji nego tudi drugi Slovenci. — Kar se tiče spomenika umrlega pisatelja Mandelca, nij bil sprejet nasvet enega odbornikov, precej zdaj postavljati umrlemu mal materijalni spomenik, temuč odbor je odobril mnenje onih, ki želé, da se prej zberó in izdado Mandelčevi dobri spisi, da bode vse Slovenstvo vedelo kaj je ranji delal za našo literaturo, ker mnogo mlajših, ali menj pazljivih starših bralcev, raztrošenih ali še ne tiskanih Mandelčevih spisov ne pozna. — Zastran malega naučnega slovnika se je sklenilo da društvo in njegovi udje obljubijo duševno podporo za izdanje „podučnega slovnika“, kateri bode namenjen neizšolanim ali menj izobraženim slovenskim čitateljem knjig in novin. Slovník naj bode pisan popularno. Obzir se bode jemal posebno na to, kar Slovenca zanima. Naprosila se bode „Narodna tiskarnica“ kadar se v Ljubljani ustanovi, da to delo izda. — Odbor dalje sklène več g. rodoljubov po Sloveniji naprositi, da prevzemo poverjeništvó društva in mu nabirajo podperne ude. Ker se je želja izrekala, da bi se kasneje pravila tako spremenila, da bi bil letni donesek manjši, prosijo se udje, naj vplačajo vsaj za pol leta takoj. — Vsled svojih pravil, bode se pisateljsko društvo po odboru obrnilo do zasobnih odborov sestavljenih za spomenik A. Tomšiča in V. Vodnika, s prošnjo, naj se nabrani denar pisateljskemu društvu izročí, katero bode skrbelo, da se tema dvema pisateljema namenjen spominek dostojno in vendar že enkrat postavi na ta ali oni način. — Končno je odbor sklenil da bode pisateljsko društvo representovano pri odkritji Jenkovega spomenika.

Kakor čujemo, je lastnik Preširnové rojstne hiše že dovolil, da se sme vzdíati spomenski kamen. Na dalje se nam poroča, da je več gorenjskih rodoljubov obljubilo pripomoči, da bode Preširnova slavnost 15. septembra na Gorenjskem sijajen naroden praznik.

Povabilo na naročbo.

Še enkrat dosedanje p. n. g. naročnike, ki so na „Zoro“ samo za pol leta se naročili, uljudno opomenimo, naj ob pravem času naročnino ponovijo, da bode se jim list redno pošiljati mogel. Pa tudi nove naročnike, katerim še z vsemi dosedaj izišlimi listi lahko postrežemo, prijazno vabimo na naročbo časopisa, za katerega imamo raznega zanimivega gradiva pripravljenege. Cena celoletna 4 gld.; za ljudske učitelje in dijake 2 gld. 50 kr.

Uredništvo in založništvo „Zore“.